

I CONGRESO NACIONAL DE DEREITO AGRARIO AUTONÓMICO

EGAP, Santiago de Compostela, 13, 14 e 15 de novembro de 2002

Xosé Antón Barreiro Pereira

Avogado

1. Introducción

O MAPA, ten como prioridade, na presente lexislatura, a elaboración do Libro branco da agricultura e o desenvolvemento rural e quere facelo co máximo respecto e participación das comunidades autónomas.

O dereito agrario ten sido, e continúa sendo, o “dereito da terra”, polo cal os dereitos agrarios autonómicos elaborados na proximidade dos campos por homes que coñecen profundamente a problemática agraria, rural e do medio natural de cada lugar, constitúe unha referencia obrigada e sumamente útil para ese Libro branco.

O congreso convocado suporá, sen dúbida, unha achega sistemática de ideas e de normas, así como unha reflexión colectiva e plural de enorme valor para que as propostas do expresado Libro branco se axusten á moi variada realidade do agro español.

2. Comentarios ó acto de apertura e de presentación

O acto de presentación correu a cargo do excelentísimo presidente da Xunta de Galicia, don Manuel Fraga Iribarne, que subliñou a importancia deste sector para España e, por suposto, para Galicia; a continuación

falou o director da Escola Galega de Administración Pública e catedrático de dereito civil, don Domingo Bello Janeiro, que resaltou a importancia que terá este I Congreso nacional de dereito autonómico galego para a presentación de ideas para o Libro branco; seguidamente falou o presidente da Asociación Española de Dereito Agrario, don Alberto Ballarín Marcial, que fixo a introducción ó congreso falando no seu relato-rio inaugural do Libro branco da agricultura e do desenvolvemento rural.

3. Os relatores e o seu tema¹

DEREITO AGRARIO AUTONÓMICO NAVARRO

XOSÉ FRANCISCO ALENZA GARCÍA

Descrición sistemática do ordenamento foral agrario de Navarra: as normas agrarias de Navarra agrúpanse en 9 grandes conxuntos normativos: tres de carácter horizontal (competencias, organización da Administración e normas reguladoras dos procedementos), tres referentes á agricultura, gandería e alimentación; outro grupo, sobre disposicións protectoras da riqueza agraria e, por último, as disposicións relativas ó financiamento agrario.

■ *Financiamento agrario.* O TR de Financiamento Agrario de 1998 constitúe unha parte moi importante do grupo normativo do financiamento agrario. Limitáase a regula-los obxectivos, actuacións e medidas do Goberno foral: fomenta-lo desenvolvemento de estruturas agrícolas e gandeiras de Navarra, mellora-los medios de produción, potencia-lo aseguramento de producións de riscos agrarios asegurables ou palia-las perdas ocasionadas en bens agrarios non asegurables. Existen tamén a Lei foral 8/1997, do 9 de xuño, pola que se regula o réxime xeral para a concesión, xestión e control das subvencións da Administración da Comunidade foral de Navarra e dos seus organismos autónomos e, tamén, o TR da Lei foral do rexistro de explotacións agrarias de Navarra (aprobada polo Decreto 150/2002).

O réxime foral de Navarra e as competencias en materia financeira fan que non reciba achegas económicas do Estado. Así, aprobouse o Pro-

¹ Debido ó mal tempo que fixo nas datas en que se realizou o congreso, moitos relatores non chegaron o día estipulado no programa polo que houbo que altera-lo programa de intervencións; nesta crónica séguese esa orde. Así mesmo, para maior información, existen nas dependencias da EGAP e, na Regap os relatores e comunicacións presentadas a disposición dos interesados. De tódolos xeitos, a Escola Galega de Administración Pública vai publicar nestas datas un libro con tódolos relatorios.

grama de desenvolvemento rural de Navarra, no que se seleccionan as medidas de maior importancia para o campo navarro.

Por último, atopamo-las denominadas axudas socioeconómicas, que comprenden as axudas ó cooperativismo e as destinadas ó traballo temporal no sector agropecuario.

A reforma das infraestructuras agrícolas

■ *A nova regulación das infraestructuras agrícolas de Navarra.* A Lei foral 18/1994, do 9 de decembro, de reforma dotou a Navarra dunha lexislación propia en materia de concentración parcelaria, modernización e transformación de regadíos. Foi substituída pola Lei foral 1/2002, do 7 de marzo, de infraestructuras agrícolas (LFIA). Os motivos que causaron esta nova regulación foron dous: a simplificación dos procedementos de concentración parcelaria e a eficiencia no uso da auga. As actuacións en materia de infraestructuras lévanse a cabo mediante a concentración parcelaria, a transformación en regadío e a modernización dos regadíos existentes. Todas se practicarán sobre solo non urbanizable.

Como medidas de apoio a estas actuacións atopamo-lo fomento das explotacións viables, o fondo de terras (dispoñer de terras para destinalas á constitución de explotacións viables), as sociedades agrarias (redución de concentración nos regadíos tradicionais) e o traslado de dereitos de plantación e cultivos permanentes.

En canto ás medidas de protección, están as unidades mínimas de cultivo (art. 47 LFIA), as fincas regables por transformación (mantelas, ó menos, quince anos), as unidades de rega (tamaño mínimo das unidades de rega e de condicións básicas e, as limitacións á transformación e ás axudas para a instalación en parcela).

Por último, a execución das obras de infraestructura agrícola vertebrase mediante a concentración parcelaria.

■ *A nova regulación da concentración parcelaria.* A concentración parcelaria e o procedemento polo que se leva a cabo constitúe o elemento central sobre o que xiran tódalas actuacións en infraestructuras agrícolas en Navarra. O procedemento ten unha natureza complexa, xa que está integrado por tres procedementos administrativos distintos para acadala reordenación da propiedade dunha zona determinada. Os procedementos son: a aprobación da actuación concentradora, a aprobación das bases da concentración e a aprobación do acordo da concentración. Tamén existe ademais deste procedemento ordinario, un procedemento abreviado só para determinados supostos (refundición dos procedementos de aprobación das bases e do acordo) e uns procedementos especiais (previstos para a concentración parcelaria de dereitos de aproveitamento ou de terreos comunais e asimilados).

A aprobación do Decreto foral de actuación en infraestructuras agrarias establece unhas actuacións previas agrupadas en tres fases típicas: iniciación, instrucción e terminación.

O procedemento ordinario. (P.O.) As bases da concentración determinan a situación xurídico-económica da zona definitiva de concentración e a descrición da situación ambiental ou ecolóxica da zona de concentración. No procedemento de aprobación tamén se distinguen as tres fases de iniciación, instrucción e terminación. A simplificación do procedemento consiste na eliminación das enquisas das bases e do acordo de concentración (a pesar de que era unha canle para a participación pública e para a audiencia dos interesados, co que isto pode supoñer para a validez da concentración, segundo a lexislación administrativa vixente).

En canto ó Acordo de concentración, é o acto polo que se remata a concentración, trala reordenación da zona, determinando a situación xurídica na que queda esta. A aprobación deste acordo lévase a cabo cando as bases adquiren firmeza administrativa.

O procedemento abreviado. (P.A.) Require a declaración como preferente da concentración parcelaria no Decreto foral que a aproba, sempre que se dean algúns dos supostos recollidos no art. 13 LFIA.

Os procedementos de revisión. Trátase dun recurso baseado en defectos de cabida.

Procedementos de execución da actuación. Require tanto actuacións materiais como formais. No P.O en ocasións esíxese a firmeza en vía administrativa dun determinado acto para seguir adiante co resto do procedemento. En cambio no P.A os actos e acordos serán inmediatamente executivos dende a súa publicación no BO de Navarra.

■ *A avaliación do impacto ambiental das actuacións nas infraestructuras agrícolas.* As actuacións da concentración parcelaria afectan directamente sobre os ecosistemas naturais da zona. A lexislación autonómica incorpora diversas técnicas de control da súa incidencia ambiental. A avaliación de impacto ambiental introduciu a variable ambiental na toma de decisións sobre determinadas actividades susceptibles de xerar efectos significativos no medio. O sometemento pleno a esta avaliación mantense na LFIA no seu artigo 8. Debido á complexidade do procedemento de concentración parcelaria, non existe un proxecto concreto para o seu sometemento á avaliación ambiental, senón que esta concreción vaise acadando a medida que se avanza no dito proceso. En canto ós seus efectos, aparecen regulados no artigo 9 LFIA.

En definitiva, os principios que artellan a concentración parcelaria poderíamos dicir que son: sostibilidade ou viabilidade económica e ambiental das actuacións, procedemento administrativo de concentración

parcelaria como eixe central das actuacións das infraestructuras agrícolas, celeridade e simplificación do procedemento, incremento de intervenciónismo administrativo e conservación do actuado.

Vías pecuarias

■ *O novo marco legal e o cambio de paradigma das vías pecuarias.* - Lei foral 19/1997, do 15 de decembro. A nova concepción das vías pecuarias pasa por catro novos aspectos: a diversidade funcional (dedicadas a unha pluralidade de funcións públicas), os múltiples usos que posúen, a súa consideración de bens de dominio público das CCAA e o feito de deixar de ser un dominio público relaxado e convertérense nun superreforzado polo incremento das potestades públicas de protección.

A lexislación vixente establece unha serie de condicionantes xerais para a aprobación das modificacións do trazado dunha vía pecuaria, calquera que sexa a causa que a provoca.

As vías pecuarias constitúen recursos turísticos que poden ser postos ó servizo do desenvolvemento rural.

Sen embargo, hai dificultades para a aplicación do novo paradigma das vías pecuarias en Navarra, xa que falta maior claridade nos procedementos de alteración do trazado das vías pecuarias e da desafectación. Existe unha dispersa e errónea atribución de potestades sobre as vías pecuarias a diversos órganos da Administración foral e, tamén, unha deficiente regulación dalgunhas potestades públicas sobre este tipo de vías.

Explotacións agrarias en núcleos de poboación

Aparecen contrapostos intereses sanitarios e ambientais da poboación en que están instaladas as explotacións e, doutra banda, intereses sociais e económicos dos seus titulares, ó tratarse de explotacións modestas e con escasas perspectivas de futuro. Segundo o Decreto foral 188/1986, do 24 de xullo, as explotacións pecuarias, que non contasen coa licenza de actividade clasificada, debían desaparecer nos núcleos urbanos en agosto de 2001, así como as dos núcleos rurais que non solicitaran a legalización da súa actividade antes do 6 de febreiro de 1987. Sen embargo, a Lei foral 11/2000, do 16 de novembro, de sanidade animal amplía este prazo de tolerancia en dous anos. A ampliación do prazo é unha solución provisional a un problema que ten difícil arranxo.

Aspectos xerais

O dereito agrario pasou de ser un ordenamento disciplinar da propiedade da terra a ser un ordenamento da actividade de produción e, finalmente, a ser un ordenamento disciplinar da circulación e do mercado dos produtos agrarios. Esta evolución foi inducida pola política agraria común, que tamén pasou por tres etapas.

Cataluña ten competencias exclusivas sobre montes, aproveitamentos e servicios forestais (art. 149.23 CE). Así mesmo, tamén ten competencia na conservación, modificación e desenvolvemento do dereito civil catalán.

Un reflexo da evolución recensionada anteriormente é a *Lei 18/2001, do 31 de decembro, de orientación agraria*, que indica os obxectivos de actuación da Administración agraria e dos axentes económicos e sociais do sector coa finalidade de acadar a consolidación da actividade agraria e a mellora das condicións en que se exerce. Algunhas medidas serían a organización do territorio e do medio rural, a xestión do territorio, o recoñecemento social e ambiental da actividade agraria, o seu carácter multifuncional, etc. Ademais inclúense, tamén, medidas de tipo específico. Esta lei, así mesmo, detalla unha serie de políticas concretas para acadar uns obxectivos fixados nela. Algunhas destas políticas serían a modernización da empresa agraria, a orientación de políticas ó incremento das actividades agrarias sostibles, a priorización dun modelo de explotación agraria con base na profesionalidade e viabilidade, a implicación de mozos e mulleres na actividade agraria, etc.

Unha parte importante da lei dedícase á política de produción agraria, que comprende a agrícola, a gandeira e a forestal.

Outro aspecto importante é a innovación e as transferencias de tecnoloxía agroalimentaria, ó se sinalaren unha serie de obxectivos e unhas liñas de actuación que as fagan posible.

A lei de orientación dedica unha atención especial á política de desenvolvemento rural referida á transformación, comercialización e á calidade dos produtos agroalimentarios (froito disto foi a presentación no Parlamento catalán, o día 15 de xullo de 2002, do proxecto de lei de calidade agroalimentaria).

A actividade económico-agraria

■ *As actividades agrarias.* Estas actividades divídense en:

■ *Específicas:* agricultura, gandería e silvicultura como contemplan a Lei 18/2001, a Lei 2/2002 de urbanismo e a Lei 18/2002 de cooperativas.

■ *Complementarias*: actividades ligadas á produción, transformación e comercialización de produtos agrarios, o agroturismo, a calidade dos produtos agrarios e agroalimentarios e a artesanía. Así mesmo, tamén se incluíría a actividade cinexética e a de conservación da natureza. Existe unha clara tendencia á ampliación deste tipo de actividades.

■ *Actividades realizadas mediante un contrato de integración*: (Lei 28/1984, do 28 de novembro) son convenios entre agricultores e industriais que colaboran integrando as súas actividades nunha ou varias fases da actividade agraria. Existen tamén no ámbito gandeiro estes contratos (ben sexa para o engorde ou ben para a obtención de crías). Hai distintos tipos de contratos que recibirán a cualificación de mercantís ou civís, co que isto supón á hora da existencia de exclusividade estatal para regular ou non (o art. 1 da lei establece que son civís). Dentro dos tipos de contratos de integración de engorde ou non, clasificaranse como actividades esencialmente agrícolas e, outros, como complementarias.

■ *A explotación agraria e os seus elementos*. Conxunto de bens e dereitos constitutivos dunha unidade técnico-económica, que se organizan empresarialmente polo seu titular no exercicio da actividade agraria, con fins de mercado. A Lei 18/2001 tende a utiliza-lo concepto de explotación como actividade e non como conxunto de bens. O artigo 2.3 da Lei estatal de modernización das explotacións agrarias establece qué se entenderá por elementos da explotación.

■ *O réxime da base territorial rústica da explotación*.- Deben terse en conta as normas relativas á determinación, protección e aproveitamento do solo rústico. A determinación e protección regúlanse no artigo 1.2 b) da Lei 18/2001, tamén na Lei 23/1983 de política territorial e na Lei 2/2002 de urbanismo. O aproveitamento do solo rústico deberá facerse atendendo ó seu potencial productivo e evitando a infrautilización e o abandono das terras de cultivo.

Outro aspecto relevante é o que se refire ó acondicionamento do solo rústico para a racionalización do seu aproveitamento agrario, mediante a instauración de unidades mínimas de cultivo e da concentración parcelaria e, mediante a introducción de melloras nas fincas que faciliten o seu cultivo.

■ *O estatuto da propiedade forestal*. Lei 6/1988, do 30 de marzo, forestal de Cataluña, determina o solo afectado polas súas normas, indica as actuacións destinadas a preserva-lo mantemento da súa natureza, a súa conservación, etc. Tamén prevé o caso de que por razóns de utilidade pública determinados terreos forestais, tanto de titularidade privada coma de titularidade pública, poidan ser obxecto dunha declaración especial que os somete a un réxime específico para asegura-la permanencia das masas boscosas que garantan o mantemento do sistema hidrolóxico.

■ *As modalidades da empresa agraria.* O lexislador amosa unha preferencia pola explotación directa e pola vía ó mercado da xestión cooperativa. Tamén se sinalan como desexables aspectos como a profesionalidade, a formación, a capacitación persoal, a multifuncionalidade, a diversificación das actividades agrarias e a versatilidade respecto de modelos específicos de actividade agraria. Sen embargo, tamén se percibe unha preferencia cara ás explotacións de tamaño medio e pequeno.

A empresa agraria pode ser individual ou social. Na individual soe engadirse a conxugal e a familiar e, é esta última a predilecta polo lexislador catalán (incorporación dos mozos e das mulleres), que tamén se ve favorecida polo sistema lexitimario catalán, de lexítima corta e liquidable en diñeiro.

En canto á empresa agraria societaria, pode revestir calquera das formas societarias civís e mercantís. A Lei 18/2002, do 5 de xullo, regula as cooperativas como unha das formas societarias, pero manifesta unha inclinación a favor das cooperativas de servizos.

Outra forma asociativa é a parcería, que pode dar vida a unha explotación agrícola, gandeira ou silvícola.

A titularidade de explotación

A unidade técnico-económica da explotación constitúese polo empresario agrícola individual ou social a través dunha serie de relacións xurídicas principais e complementarias. Nesta relación principal (realizar unha actividade productiva) inscríbese a titularidade de explotación, que pode ser persoal ou real.

■ *A titularidade persoal:* a máis significativa é o dereito arrendaticio rústico. Atopamos referencias ó contrato de parcería rústica rexido pola lexislación de arrendamentos rústicos.

Existen novas titularidades arrendaticias, como se manifesta na Lei 25/2001, do 31 de decembro, da accesión e a ocupación (art. 5 mediante plantacións e cultivos de longa duración). O art. 6 refírese ó caso de que as plantacións e cultivos sexan de curta duración en terreo alleo e de boa fe.

■ *A titularidade real:* o dereito de propiedade é a titularidade real por excelencia. Non existen especialidades de carácter agrario nos modos de adquisición da propiedade.

■ En canto á accesión si existe unha regra particular sobre a adquisición do dominio de fincas rústicas no caso de que alguén plantara ou cultivara en finca allea de longa duración coa mala fe do propietario, podendo ou ben adquirilo solo ou obrigar ó propietario a mercarlle o cultivo e aboando danos e perdas.

■ En canto ó censo, é unha figura anacrónica e co fin de facelos des-

aparecer dictouse a Lei 6/1990, do 16 de marzo, de censos. A figura máis coñecida dentro dos censos é a enfiteuse.

■ O dereito de superficie consiste en que quen se propoña facer unha plantación conveña co dono do terreo que lle consinta plantar na finca árbores sobre o terreo. Soe establecerse coa finalidade de obter pasta de papel de eucaliptos a favor de industrias papeleiras. Esta figura foi regulada pola Lei 22/2001, do 31 de decembro, de regulación dos dereitos de superficie, de servidume e de adquisición voluntaria ou preferente.

■ A *rabassa morta*, ou censo a primeiras cepas, é un contrato segundo o que o dono dunha finca cede o seu uso para plantar viñas polo tempo que vivan as primeiras cepas plantadas a cambio dunha renda ou pensión anual a cargo do cesionario, en froitos ou en cartos.

■ O dereito de usufructo preséntase como titularidade de explotación agraria de grande relevo e significación, regulada pola Lei 13/2000, do 20 de novembro, de regulación de dereitos de usufructo, uso e habitación. No dereito catalán sempre estivo presente a figura do usufructo de bosques e de árbores.

Noutros dereitos reais sobre finca allea atopamo-la posibilidade de facer seus de boa fe os froitos da cousa posuída.

O exercicio controlado das actividades agrarias

As preocupacións do lexislador catalán concrétanse na Lei de orientación agraria.

Un dos orzamentos da actividade agraria sería a xestión racional dos recursos naturais renovables e non renovables. É de destacar, neste sentido, a sanidade vexetal e animal e a salubridade do territorio e do hábitat rural.

A consecución destes obxectivos implica o establecemento de actuacións de fomento e de medidas adecuadas de establecemento de controis. Dentro das regras que existen no dereito catalán son de destaca-las relativas ós espazos naturais, ás do uso do solo, etc.

Ademais destes controis de carácter xeral, tamén existen controis de carácter sectorial, coma a actividade agrícola, controlando o uso dos medios de produción, racionalización da súa xestión, sanidade vexetal e salubridade. Tamén se refire a Lei 18/2001 a actuacións directamente relacionadas co ámbito económico como pode se-lo fomento da adquisición de maquinaria agrícola de uso común.

En canto á actividade gandeira, o lexislador establece controis para sostibilidade do territorio e para a sanidade gandeira. Un exemplo claro sería o fomento de utilización de dexeccións gandeiras como substituti-

vos de fertilizantes químicos e outros fertilizantes orgánicos. Así mesmo, atopamos medidas de prevención e control das enfermidades animais.

Por último, no que se refire á actividade silvícola, a lei catalana non é tan explícita. A Lei de orientación límitase a determinar que cada finca forestal se debe considerar especificamente en canto á súa xestión. Sen embargo, a Lei forestal si contempla una ampla normativa sobre o control dos aproveitamentos forestais en si. A actividade forestal deberá realizarse dentro das coordenadas de actuación do Plan xeral de política forestal. Os aproveitamentos forestais deberán garanti-la dispoñibilidade futura dos recursos naturais renovables e a conservación dinámica do solo forestal.

A inmisión dos productos agrarios no mercado

■ *A oferta alimentaria e a súa calidade:* o intento legislativo de que a oferta dos productos agrarios se relacione o máis perfectamente posible coa demanda é obxecto de atención na Lei 18/2001 de orientación agraria. Débeselles prestar especial atención ás esixencias sociais en materia de calidade e de seguridade de productos agrarios.

Que a oferta sexa atractiva significa que sexa de calidade e segura. Ademais terá que ser competitiva, é dicir, intentar estar o máis posible no mercado interior e exterior.

■ *A mellora da calidade dos productos agrarios:* refírese especialmente a este aspecto a Lei de orientación agraria, cando fala de produción integrada, da ecolóxica ou do fomento da calidade dos productos agrarios. A atención máis intensa céntrase na alínea dos productos agrarios e gandeiros sobre o control e a inspección de calidade e das chamadas certificacións de calidade.

■ *Normativa sobre seguridade alimentaria:* hai que facer referencia á Lei 20/2002, do 5 de xullo, de seguridade alimentaria que se propón garantirlle ó consumidor a inocuidade dos alimentos en relación cos perigos biolóxicos, físicos, químicos, etc. e establece unha serie de medidas para acadar este obxectivo. Inclúe mencións a procedementos de análise de riscos.

O control ó que fai referencia o lexislador catalán fala de "trazabilidade" como seguimento dos diferentes tramos ou trazos de elaboración polos que pasa un produto alimentario para acadar a eficacia dos oportunos controis. Se ben este procedemento é o mecanismo máis operativo para acadar a inocuidade dos productos alimenticios, tamén hai outros como é o principio de precaución fronte ós supostos en que existan dúbidas de que un produto alimentario comporte efectos nocivos para a saúde.

Unha parte da lei menciona a Axencia Catalana de Seguridade Ali-

mentaria, como organismo administrativo autónomo e con personalidade xurídica propia.

■ *Referencias de calidade dos productos agrarios.*- un dos propósitos da lei é o incremento da produción agroalimentaria de orixe e calidade diferenciadas, mediante a consolidación das denominacións de orixe protexidas (DOP), das indicacións xeográficas protexidas (IXP), das marcas de calidade, etc.

Existen referencias de calidade europeas, estatais e autonómicas; dentro das europeas hai que ter en conta cales se conectan máis co territorio; atopamos as DOP e as IXP que son de carácter xeral, pero exclúen ó viño. O lexislador catalán trata de impulsar todas estas referencias.

A Administración agraria catalana promoveu a creación de referencias de calidade propias, entre as que destaca a "qualitat alimentària" (marca Q), que é unha marca propiedade da Generalitat de Cataluña que se lles dá ós productos agroalimentarios que presentan características diferenciais, previstas na regulamentación oportuna, que cumpren, no nivel superior, as normas de calidade e que están controladas e certificadas mediante a actividade de entidades externas.

Tamén é de promoción autonómica o distintivo de identificación de produción integrada, sobre o que na actualidade se está a preparar un decreto que tende a realizar un sistema productivo de carácter máis naturalista.

DEREITO AGRARIO AUTONÓMICO CASTELÁN MANCHEGO

ANA CARRETERO GARCÍA

A relatora unicamente citou disposicións legais dictadas nos distintos aspectos do dereito agrario: normas con rango de lei, medidas de desenvolvemento rural, plan Leader Plus, denominacións de orixe, organismos modificados xeneticamente, viñedos, axudas ós cultivos sociais e proxectos de lei.

JOSÉ IGNACIO SOBRINI LACRUZ

Ámbito competencial da Comunidade Autónoma de Castela e León en materia agraria

O Estatuto de Autonomía da comunidade recoñécelle potestades para a produción normativa: competencia exclusiva en agricultura, gandería, industrias agroalimentarias, sanidade, denominacións de orixe, zonas de montaña, cámaras agrarias e algúns aspectos do medio natural.

Cómpre salientar que existe numerosa xurisprudencia do TC sobre competencia das CCAA.

Intento de sistematización do dereito agrario da Comunidade Autónoma de Castela-León

A Administración agraria da comunidade organiza a súa propia estrutura, distinguindo distintos campos de actividade. Sen embargo, non todos estes campos dan lugar a un dereito agrario, por diversos motivos ó aplicarse directamente a lexislación estatal.

Dereito agrario autonómico regulador da propiedade agraria

Aplicase directamente o Código civil, porque non ten competencia nesta materia. Son escasas as manifestacións no ámbito da intervención administrativa sobre a propiedade agraria. Segue a ser de aplicación a Lei estatal 34/1979, do 16 de novembro, de fincas manifestamente mellorables.

Dereito agrario autonómico regulador das estruturas agrarias

1. *Concentración parcelaria*: Lei 14/1990, do 28 de novembro. A concentración inclúese dentro do proceso de ordenación do territorio e procura a protección esencial do medio natural. Neste sentido enmárcase a avaliación de impacto ambiental do proceso de concentración parcelaria cando supoña riscos ecolóxicos graves. Os afectados teñen unha presenza decisiva no proceso.

2. *Obras e melloras*: (Lei 14/1990) en zonas de concentración parcelaria, así como as expropiacións e ocupación que ocasionen. Supletoriamente aplícase a Lei de reforma e desenvolvemento agrario.

3. *Fondo de terras*: coa finalidade de mellora-las explotacións existentes ou de crear outras novas.

4. *Unidades mínimas de cultivo*: en cumprimento do disposto na Lei 19/1995, do 4 de xullo, de modernización das explotacións agrarias; o Decreto 76/1984, do 16 de agosto, fixa a unidade mínima segundo sexa de secaño ou de regadío.

5. *Arrendamentos rústicos*: créase o Rexistro especial de arrendamentos rústicos da comunidade e as xuntas arbitrais provinciais de arrendamentos rústicos.

Dereito agrario autonómico regulador da actividade agraria

O interese xeral xustifica o feito de impoñerlle limitacións á actividade agrícola e gandeira:

1. *Sanidade e ordenación agrícola*: Orde do 25 de xullo de 2001 da Consellería de Agricultura e Gandería que regula o potencial de produción viática na comunidade, con especial tratamento nas zonas de concentra-

ción parcelaria; o *Decreto 208/2000, do 5 de outubro*, da produción integrada de produtos agrícolas de Castela-León; *Orde do 14 de febreiro de 2000*, que normaliza a inscrición e funcionamento do Rexistro oficial de establecementos e servizos praguicidas.

2. *Ordenación gandeira*: conta cunha regulación específica de ordenación e rexistro das explotacións cunícolas dende 1989 e apícolas dende 1997. É de aplicación a Lei estatal reguladora da avaliación de impacto ambiental. Hai transferencias en dereitos de produción de gando ovino, caprino e vacas amas, así como, sobre o leite e produtos lácteos. Así mesmo, existe regulación sobre pastos sometidos a ordenación común. A Lei 1/1999, do 4 de febreiro, establece a constitución na entidade local da Asociación de agricultores e gandeiros, dentro da que se constitúe a Comisión de Pastos, que redactará as ordenanzas de pastos que rexerán o aproveitamento da localidade e a adopción de acordos e propostas que se deben dirixir a quen corresponda.

3. *Sanidade animal*: Lei 6/1994, do 19 de maio, de sanidade animal. Esténdese a todo tipo de animais, ós seus produtos, solos, terras, pastos, etc. Tamén se regula o medicamento veterinario.

4. *Industrias agrarias*: a Consellería de Agricultura e Gandería regula e convoca os incentivos para o fomento dos investimentos para a mellora das condicións de transformación e comercialización dos produtos agrarios, silvícolas, etc.

5. *Calidade alimentaria e defensa da calidade*: regulamentos sobre denominación de orixe e indicacións xeográficas protexidas. É de destaque o sector vinícola nas denominacións de orixe. Tamén no queixo, botelo, mazás, etc. Como indicacións temos a chacina, feixóns, lentellas, carne de Salamanca, etc. En canto á defensa da calidade, establécense controis e sancións, así como normativa sobre desenvolvemento e execución en materia de defensa do consumidor.

6. *Axudas agrícolas, gandeiras, agroambientais e á transformación por conta do FEOGA Garantía*, observando a regulamentación comunitaria de aplicación.

7. *Axudas á modernización de explotacións e ó desenvolvemento rural por conta do FEOGA Orientación*, axudas para a mellora das estruturas agrarias.

8. *Comercialización agraria e asociacionismo*, o Decreto 208/1997 do 16 de outubro crea o Rexistro de cooperativas da comunidade autónoma. Posteriormente a Lei 4/2002, do 11 de abril, de cooperativas dedícalle determinados artigos ás cooperativas agrarias.

As cámaras agrarias

Lei 1/1995, do 6 de abril, de cámaras agrarias extingue as cámaras agrarias locais e destina o patrimonio a fins e servicios de interese agrario e, continúa co negocio a propia sociedade organizada en agrupacións naturais de ámbito local, trátase das xuntas agropecuarias locais.

Outras formas de organización administrativa: o Instituto Tecnolóxico Agrario de Castela-León

Impulsa-la investigación e o desenvolvemento tecnolóxico, executar obras de infraestrutura de interese xeral agrario, controla-las entidades de certificación, promove-la calidade dos produtos alimentarios, etc. Este instituto é un ente público con personalidade xurídica que se rexe polo dereito privado.

Aspectos medionaturais

Existe unha ampla regulación nesta materia.

JOSÉ MARÍA DE LA CUESTA SAEZ

Contido

▮ *O dereito de estruturas*: a lexislación sobre concentración parcelaria é novidosa no referente á conservación do medio natural, á sanción da infracción da unidade mínima de cultivo, á concentración de segundo grao, as realizadas por privados, e ó fondo de terras. Polo demais non difire da estatal.

▮ *A organización corporativa dos agricultores*: a Lei 1/1999, do 4 de febreiro, de ordenación dos recursos agropecuarios locais e da taxa por aproveitamento dos pastos, herbas e restrollos, crea as xuntas agropecuarias locais como asociación sen ánimo de lucro, dotada de personalidade xurídica e que agrupa os agricultores e gandeiros da localidade.

▮ *A agrupación de produtores*: a Lei 4/2002, do 4 de abril, de cooperativas de Castela e León, permite a agrupación de 3 ou máis agricultores ou gandeiros, persoas físicas ou xurídicas, cun capital mínimo de 2.000 €.

▮ *Novas formas de exercicio das competencias en materia de agricultura e gandería*: O Instituto Tecnolóxico Agrario de Castela e León integrará os centros tecnolóxicos especializados existentes na Consellería de Agricultura e Gandería e pode actuar como medio propio da Administración en investigación, en certificación de calidade e en promoción de iniciativas de desenvolvemento específicas.

▮ *Lexislación ambiental e agricultura*: existen numerosas normas de dereito agrario cargadas de consecuencias ambientais e amais, as normas

ambientais inciden fortemente nas explotacións agrarias e gandeiras. Exemplos disto son a Lei de concentración parcelaria e a Lei 5/1989, do 21 de outubro, sobre actividades clasificadas, respectivamente; así mesmo, a Lei de espazos naturais, protección de augas, reforestación, recursos acuáticos e actividade cinexética.

A caza vese constrinxida pola clasificación dos terreos. O réxime de responsabilidade polos danos causados é un disparate xurídico e o sistema de seguros, un reparto aleatorio e inxusto de responsabilidade por danos que orixinou a Administración pública.

A inseguridade xurídica xerada produciu unha inxente litixiosidade. Só cabe esperar que a pronta derogación da Lei de caza solucione os problemas que creou.

■ *Conclusión:* no dereito agrario castelán-leonés conviven normas de grande acerto e orixinalidade con outras erróneas e nocivas.

O lexislador castelán foi sensible ás necesidades do mundo rural e, o seu desacerto ocasional pode corrixirse, tal é o caso da lexislación en materia de caza.

O DEREITO AGRARIO AUTONÓMICO BALEAR

CARLOS MALUQUER DE MOTES Y BERNET

As competencias da comunidade autónoma

A base constitúe a Compilación de dereito civil das Baleares de 1961, reformada polo Decreto legislativo 79/1990, do 6 de setembro. O feito de que sexa un territorio insular mediatizado polo turismo fai que non se dedique demasiada lexislación ó rural. O turismo fixo que subise desorbitadamente o prezo da terra, ademais os recursos en auga e en espazos naturais son limitados.

■ *As institucións e normas de interese agrario no seo do dereito civil:* as Baleares, de acordo co seu Estatuto, poden crear leis en materia de herdanzas sucesorias, no tema da sociedade rural, no réxime de explotación familiar agraria, de contratación, etc.

■ *As competencias específicas en materia agraria:* a comunidade ten competencia exclusiva na ordenación do territorio, nas obras públicas de interese xeral no territorio da comunidade, no réxime de augas, na acuicultura, na caza, na pesca, no ensino, etc. Tamén lle corresponde o desenvolvemento legislativo e a execución na ordenación das institucións de crédito público e territorial, protección do medio natural rural, contratos e concesións administrativas para os efectos de modificar estruturas agrarias, etc.

■ *As sociedades cooperativas agrarias*: o artigo 11 do Estatuto refírese ás sociedades cooperativas e, correspóndenlles ás Baleares a competencia exclusiva nesta materia.

A política agraria, en xeral

Existen dous enfoques na política agraria: a agricultura de exportación e de autoabastecemento; a orientación inclínase a esta última. Os obxectivos que se van acadar son a elevación do nivel de rendas do agricultor e a conservación dos recursos naturais renovables.

Modificación e transformación da estrutura agraria

Con motivo da necesidade de regula-lo solo, obxectiva e detalladamente, para facerlles fronte ós procesos de desenvolvemento urbanístico con certa orde, publícase a Lei 6/1997, do 8 de xullo, sobre solo rústico das illas Baleares, que ten como fin establecer e regula-lo solo rústico.

Contratación agraria

Era frecuente que o propietario lles cedese fincas a distintos agricultores en réxime de parcería, ben se tratase de sistemas de barbeito, de pastos ou de sementeiras. Tamén eran susceptibles de contratación as rotacións de cultivos. Este sistema faise en Mallorca, porque en Menorca existe a *Sociedade Rural*, artigo 64 da compilación. É unha institución de parcería en que o titular da finca achega a metade da semente e a totalidade dos fertilizantes, así coma a mouta ou o gando; pola contra, o cultivador achega o seu traballo e comprométese a achega-lo da súa familia que conviva con el na finca e a metade das sementes.

Os gastos impútanselle á sociedade, así como as taxas e arbitrios municipais. A contribución da finca e da vivenda e a Seguridade Social corren por conta do titular do inmovible.

A liquidación tradúcese en diñeiro efectivo; extráense os gastos imputables á sociedade e o sobrante, repártese por metades.

A xestión é conxunta. Polo falecemento do socio cultivador non se extingue a sociedade, que pode continuar calquera outro membro da familia e, o mesmo sucede co titular.

Os espazos rurais

Son valores permanentes na comunidade a conservación do solo, a protección do medio natural, etc. debido á agresividade da lexislación urbanística. Lei 1/1991, do 30 de xaneiro, modificada pola Lei 1/2000, do 9 de marzo, sobre espazos naturais e de réxime urbanístico das áreas de especial protección das illas Baleares.

O bosque: a protección das árbores singulares

Creouse un Catálogo de árbores singulares, coa finalidade de que se inclúan nel tódalas árbores de características físicas extraordinarias, de interese científico relevante ou de sinalado valor cultural. Lei 6/1991, do 20 de marzo.

O DEREITO AGRARIO AUTONÓMICO RIOXANO

ÁNGEL SÁNCHEZ HERNÁNDEZ

As competencias en materia agraria no Estatuto de Autonomía da Rioxa

É unha competencia compartida entre o Estado e as CCAA. O artigo 8 do Estatuto da Rioxa establece a competencia exclusiva da comunidade e, respecta, en todo caso, o que di a Constitución. O artigo 9 establece as materias nas que lle corresponde a execución e o desenvolvemento lexislativo.

Normativa agraria da Rioxa

Dentro do dereito agrario da Rioxa podemos distinguir:

■ *Normativa agraria que lle afecta directamente á actividade de produción agraria:*

■ *Aproveitamento agrario dos montes:* a Lei 2/1995, do 10 de febreiro, de protección e desenvolvemento do patrimonio forestal da Rioxa dálle cumprimento ó mandato que establece o artigo 45 da CE. Define qué se entende por monte ou terreo forestal; ademais, establece unha clasificación entre montes públicos e privados, segundo a súa titularidade; outra clasificación, depende das súas calidades (de utilidade pública, protectoras e sen cualificar). A función social e ecolóxica dos montes, calquera que sexa a súa natureza, impón a primacía da conservación e mellora dos recursos naturais á que estará supeditado todo uso ou aproveitamento. Existe unha presunción de posesión a favor da entidade pública sempre que se inclúa un monte no catálogo. A declaración de monte público faina a Administración da comunidade; en canto ó aproveitamento dos montes, farase sempre atendendo ó seu carácter de recursos naturais renovables.

■ *Desenvolvemento rural:* a Lei 3/2000, do 19 de xuño, de desenvolvemento rural, garante o mantemento da poboación e a súa conservación cun nivel digno de benestar. Enténdese por desenvolvemento rural o proceso de mellora permanente da calidade de vida da poboación e do medio natural.

■ *Producción agraria e medio natural*: Lei 2/2002, do 8 de outubro, de protección do medio da Ríoxa. Os principios desta lei son a utilización racional e sostible dos recursos naturais, a preservación dos danos ó medio natural e a responsabilidade dos axentes económicos e sociais na protección das actuacións realizadas sobre o dito medio. A Orde 6/2002, do 13 de febreiro, establece as bases dun réxime de axudas para a utilización de métodos de produción agraria compatibles co medio natural. Dentro destas actuacións están a produción integrada e a agricultura ecolóxica. A produción integrada é un sistema de produción que pretende acadar unha agricultura de calidade e sostible (equilibrio entre agricultura e medio natural) e regúlase polo Decreto 53/2001, do 21 de decembro, que beneficiará tanto a consumidores, coma a agricultores e ó medio natural. En canto á agricultura ecolóxica, establece métodos de cultivo compatibles co medio natural a través dun catálogo de condutas agroambientais moi esixente. Significa cultiva-las terras e cria-lo gando de modo orgánico, sen axuda de elementos químicos de síntese.

■ *Agricultura asociativa e produción agraria; cooperativas agrarias e cooperativas de explotación comunitaria da terra*: a Lei 4/2001 de cooperativas é froito da atribución á Ríoxa da competencia exclusiva nesta materia. Son sociedades que asocian libremente a persoas con intereses ou necesidades socioeconómicas comúns para a satisfacción das que desenvolven actividades empresariais. Contempla as diversas clases de cooperativas:

■ *Cooperativas agrarias*: teñen como obxectivo a realización de todo tipo de actividades e operacións encamiñadas ó mellor aproveitamento das explotacións dos seus socios, dos seus elementos, da cooperativa, da mellora da poboación agraria e do desenvolvemento do mundo rural.

■ *Cooperativa de explotación comunitaria da terra*: asocian a titulares de dereitos de uso e aproveitamento de terras ou doutros bens inmobles, susceptibles de explotación agraria, que ceden estes dereitos á cooperativa e que prestan ou non o seu traballo.

■ *Sanidade animal*: a Lei 7/2002, do 18 de outubro, de sanidade animal ten como obxecto a mellora da sanidade animal, a mellora da saúde pública, a prevención dos riscos derivados do uso de produtos zoonosanitarios ou outras substancias empregadas na produción animal, que poidan repercutir na saúde humana.

■ *A vitivinicultura*: debe de atenderse á normativa básica do Estado nesta materia. Neste contexto atopamo-la Lei 8/2002, do 18 de outubro, de vitivinicultura da Ríoxa, que considera o viño coma un produto alimentario do que hai que asegura-la trazabilidade e a seguridade alimentaria do consumidor. Os principais problemas que aparecen na práctica son:

■ *Os dereitos de plantación e de replantación de viñedo*, estes dereitos téñense ou non en función da titularidade que ten sobre a parcela, pero para acadar un equilibrio no mercado, a liberdade de plantación de viñedo limitouse pola intervención administrativa; é unha prohibición xeral de novas plantacións que se levanta en casos determinados mediante unha simple autorización administrativa.

■ *As novas plantacións*, o dereito de nova plantación é privado pero queda suxeito á intervención administrativa. Haberá uns criterios de reparto fixados pola Administración autonómica para a asignación ós interesados.

■ *O arranque con replantación*, o titular do viñedo pode arrinca-la súa plantación, pero só o arranque do declarado e comprobado lle outorga ó seu titular unha posición xurídica que o faculta para realizar determinadas actividades.

■ *A replantación*; operación pola que un viticultor procede ó arranque das vides que ten plantadas nunha finca para substituílas por outras que serán plantadas.

■ *Plantación substitutiva*, o dereito de replantación non só se pode exercitar sobre a mesma parcela arrincada, senón tamén sobre outra parcela que pertence a outra explotación diferente. Un viticultor que arrinque un viñedo pode cede-lo seu dereito de replantación para que outro viticultor replante sen que aquel lle transmita a terra ou a explotación.

■ *Normativa da comunidade autónoma da Rioxá que lle afecta indirectamente á actividade de produción agraria:*

■ *Protección dos animais*: a Lei 5/1995, do 22 de marzo, da protección dos animais, ocúpase dos animais domésticos, da fauna silvestre e tamén, indirectamente, da actividade pecuaria.

■ *A Cámara agraria*: a Lei 4/1997, do 27 de maio, é reflexo da atribución da competencia exclusiva á comunidade en materia de agricultura, gandería e industrias agroalimentarias. É unha corporación de dereito público, para os efectos da súa constitución e organización, así como cando actúe desenvolvendo potestades públicas, dotadas de personalidade xurídica propia e plena capacidade de obrar para o cumprimento dos seus fins.

■ *O regulamento das vías pecuarias*: a transhumancia modificouse e, mantívose a súa importancia ó tránsito entre rexións ou municipios próximos. As vías pecuarias son as rutas polas que discorre tradicionalmente o tránsito gandeiro. Denomínanse cañadas, cordeis e vereas dependendo da súa anchura. Son bens de dominio público das CCAA e a súa actua-

ción persegue garanti-lo seu uso. Os usos gandeiros non se someten a ningunha autorización, aínda que existen usos complementarios suxeitos a autorización para salvagarda-la integridade dos itinerarios pecuarios e os ecosistemas polos que discorren. Hai usos agrarios compatibles coa actividade pecuaria e usos recreativos de carácter complementario. Para protexe-lo patrimonio público das vías pecuarias, a Administración pública competente intensificará o control sobre os aproveitamentos recreativos en función do potencial lesivo que entrañen eses usos para as vías pecuarias.

■ *A Lei de caza da Rioxa:* regula o uso dos medios que se utilizan no exercicio da caza, impón limitacións e prohibicións en beneficio da caza e establece a necesidade de somete-la actividade cinexética a unha planificación previa. Hai dúas conexións entre a caza e o dereito agrario que son, o Réxime de responsabilidade civil por danos causados polas pezas de caza na actividade de produción agraria nas fincas veciñais e no propio predio no que se sitúa a herdade da caza.

■ *Ordenación do territorio:* a Lei 10/1998, do 2 de xullo, de ordenación do territorio e urbanismo da Rioxa. O lexislador amosou a súa preocupación pola protección do patrimonio histórico rioxano, o medio natural e a preservación dos terreos agrícolas que constitúen un sólido cimento da economía rexional; todo isto atopa reflexo na lei e, sobre todo, nas alíneas relativas á planificación e ó solo non urbanizable. Regúlanse a clasificación do solo, clasificación do solo en municipios sen planeamento, solo non urbanizable, delimitación de áreas específicas en solo non urbanizable xenérico, deberes e dereitos en solo non urbanizable, actividades e usos en solo non urbanizable, actividades permitidas, autorizables e prohibidas, actividades e usos prohibidos, actividades e usos autorizables, actividades e usos permitidos, etc.

■ *O turismo rural:* é unha actividade conexa á propia actividade principal agraria ó desenvolverse na mesma explotación agraria. A Lei de turismo da Rioxa contempla os establecementos de turismo rural como instalacións situadas no medio rural que se destinan ó aloxamento turístico de forma habitual e mediante prezo.

O DEREITO AGRARIO AUTONÓMICO MURCIANO

ANTONIO COVACHO GÓMEZ

JULIA Mª HERNÁNDEZ NEIRA

Aproximadamente a metade do territorio murciano é superficie agrícola. O sector agrario ten un peso considerable na economía rexional, pero hai desigualdade entre os subsectores, así o hortofrutícola é unha peza importantísima no motor sociocultural, mentres que o gandeiro e o forestal non están ó mesmo nivel.

Non existe un dereito autonómico propio, senón que hai un mosaico de normas entre as que están disposicións regulamentarias de concesión de subvencións e axudas. Dende 1999 a Consellería coordina tanto a política agraria coma o medio natural. De feito, conta con dous consellos asesores rexionais que son o agrario e o de medio ambiente, ámbolos dous reformados en 2001.

A noción de espacio rural é o concepto que configura o dereito agrario, non é só o soporte da actividade agraria, senón tamén dos recursos naturais. Así mesmo, o dereito agrario está intimamente relacionado co dereito agroalimentario e ambiental e, destínase cada vez máis a unha actividade comercializadora. O fin é o desenvolvemento do espacio rural por medio do agricultor e da súa actividade mediante instrumentos xurídicos propios e exclusivos que satisfagan as necesidades da sociedade, demanda de produtos de calidade con respecto ó medio natural e que sexan o suficientemente flexibles como para adaptarse ás novas situacións que se lle poidan presentar.

A actividade agraria sempre respondeu a unha función social da propiedade que inclúe a protección do solo rural, dos recursos naturais e da seguridade e calidade agroalimentaria.

Murcia aprobou o Plan estratéxico rexional (PER) 2000-2006 que persegue o desenvolvemento harmónico e equilibrado das seis comarcas que conforman o territorio rexional en busca da converxencia real da economía da rexión.

Existe un borrador de Anteproxecto de lei que responde a esta estrutura:

Desenvolvemento rural: será equilibrado e solidario do territorio rural. As zonas rurais serán obxecto dun único programa de ordenación do territorio. Os fins e obxectivos serán a valorización do espacio rural, do capital humano e do produto.

O solo rural: como solo de protección especial. Relación entre espacio rural e natural como figura de protección. Directrices de ordenación territorial, plans de ordenación territorial e programas de ordenación territorial e o informe de impacto en solo rural, son algúns dos instrumentos empregados pola consellería.

O *Plan xeral de desenvolvemento rural*: delimita as zonas rurais de actuación. Diagnostica as carencias das comarcas ou zonas de actuación (recolle a diagnose do PER). É competencia da consellería correspondente. Créase a Comisión de desenvolvemento rural de carácter interdepartamental que xunto cos consellos asesores emiten informe preceptivo á aprobación do plan xeral.

Plans específicos competencia da consellería que teña atribuída a competencia de desenvolvemento rural: os plans *específicos* previstos como contido mínimo do plan xeral son:

- *De camiños rurais*: clasificación, inclusión na rede viaria oportuna, subvencións, obras, etc. para unha mellora da rede viaria.
- *De actuacións en regadíos*: créase o Rexistro de infraestructuras que recolle as características do aproveitamento dos recursos hídricos. O obxectivo é a modernización dos regadíos existentes.
- *Estratexia rexional para a conservación e o uso sostible da diversidade biolóxica*: a participación das poboacións locais e dos axentes socioeconómicos que actúen no medio rural configura o principio da estratexia, tamén contén un plan de conservación da biodiversidade.
- *Estratexia forestal*: supervivencia e saúde dos montes que manteñen a riqueza e produtividade dos solos agrícolas. Conservación da natureza, forestal, terras marxinais, protección do solo, etc.
- *Programa de vías pecuarias*: polo seu valor patrimonial, ecolóxico e cultural.
- *Plans de ordenación e promoción dos recursos agrarios de montaña*.
- *Plans de fomento e promoción da calidade*: atendendo ó maior valor engadido pola alta diferenciación no mercado co apoio nas denominacións de orixe, etc.
- *Plan de investigación*: dirixido ás necesidades do sector e demandas do mercado. Elaborado polo Instituto Murciano de Investigación e Desenvolvemento Agrario e Alimentario. Apostan pola diferenciación do produto con melloras na investigación e tecnoloxías productivas.
- *Plans de diversificación económica*: fomento da artesanía e do turismo rural (LEADER).
- *Plans de saneamento vexetal e animal*: mellora dos programas de prevención, vixilancia e control das enfermidades, hixiene, etc. garantindo a calidade dos produtos.
- *Programa de medidas agronómicas e de fomento aplicables a zonas vulnerables, espazos naturais e áreas de sensibilidade ecolóxica*.
- *Plans de uso de residuos agrarios e forestais*.

- *Plans de industrialización agraria*: potenciar mecanismos de cooperación empresarial para acceso a mercados interiores.
- *Plan de fomento do asociacionismo agrario*: para aumentalas empresas agrarias.
- *Plans de saneamento e depuración de augas residuais en núcleos rurais*.
- *Plan de promoción institucional*: calidade dos produtos, promoción exterior, etc.
- *Plans de formación*.
- *Plans de protección do patrimonio rural*.

Plans de iniciativa privada: en materias competencia da consellería. Actuacións de desenvolvemento rural en accións comunitarias.

Tipos de accións públicas: establécense algunhas medidas xerais coma a creación do Rexistro de explotacións e a prioridade en función de medidas ambientais que superen as medidas obrigatorias establecidas na lexislación vixente como o Código de boas prácticas agrarias segundo a súa incidencia no desenvolvemento da comarca ou da zona.

Sistemas e figuras de calidade

Concentración parcelaria de carácter privado: regulación do procedemento.

Disposicións adicionais: prazos para a elaboración do Plan xeral de desenvolvemento rural e para os plans específicos. Mellora progresiva da política orzamentaria rexional respecto do desenvolvemento rural. Descentralización e colaboración coa Administración local. Creación das oficinas de información de desenvolvemento rural.

ANTONIO COBACHO GÓMEZ

O terreo como variedade do censo a primeiras cepas en Jumilla e Yecla

É o contrato de cesión do solo para a plantación de viñas durante o tempo que duren as primeiras cepas, pagándolle ó cesionario unha renda ou pensión consistente en froitos; censo regulado polo art. 1656 CC.

O feito de que as terras se dediquen ó cultivo da vide sitúanos nos censos, excluindo a figura da parcería. O cultivo realízase a primeiras cepas, o que determina que se constitúan dereitos reais de orixe contractual cunha duración máxima de cincuenta anos.

Hai moitas similitudes cos arrendamentos rústicos históricos, así per-

míteselles manterse no fondo, pero non se lles permite o acceso á propiedade, a pesar de que o censatario é igual cultivador coma arrendatario.

A parcería agrícola na rexión de Murcia

Existen unha cantidade de normas consuetudinarias peculiares. Foi frecuente que a parcería agrícola e a pecuaria se entrecrucen e, é a pecuaria un complemento da agrícola. Hoxe en día, a pecuaria debido ás transformacións económicas e sociais caeu en desuso.

A parcería agrícola ten grande implantación en Murcia, o que implica que exista unha variedade de situacións rexidas por costumes arraigados. En defecto de normas forais ou de dereito especial, o costume aplicarase nos casos nos que o cedente e o parceiro non pacten expresamente algo en contra.

Segundo o clima da zona, a data de comezo do ano agrícola será distinto, coas consecuencias que iso implica para a duración do contrato e para a rotación de cultivos. Esta presenta unha variedade que vai do ano ós cinco anos.

Outro aspecto do costume son as achegas das partes; as modalidades de achega e conseguente reparto ten que ver con feito de que as terras sexan de secaño ou de regadío e, tamén polo tipo de cultivo que se leve a cabo nesas zonas.

O artigo 109 da Lei de arrendamentos rústicos de 1980 establece como prazo mínimo de duración da parcería o necesario para completar unha rotación ou un ciclo de cultivo. Na rexión de Murcia existen uns costumes sobre a extinción do contrato e sobre o aviso previo. Nalgúns zonas non se realiza, noutras dáse o aviso previo e o contrato terá que rematar antes do ano, noutros casos, debe pasar un ano dende o aviso previo e, finalmente, danse dous avisos previos.

O Consello de homes Bos

A Lei orgánica do poder xudicial dálle cabida no artigo 19.4 recoñéndolle o seu carácter de Tribunal Consuetudinario. Teñen a súa orixe nas ordenanzas da horta de Murcia.

O DEREITO AGRARIO AUTONÓMICO VASCO

MIKEL KARRERA EGIALDE

Orzamentos de feito e xurídicos

■ *Orzamentos xeográficos, económicos e sociais:* distínguese a vertente atlántica de acusado relevo e a vertente interior con características similares á meseta. Ambas teñen un clima diverso que inflúe decisivamente na agricultura: pradería, casaríos e frutais, nunha, e cultivos extensivos, noutra. O uso superficialmente máis representado é o forestal arborado. Este espacio forestal supón o contrapeso do espacio agrícola posto que se incrementa o custo deste último.

O contorno rural está fortemente afectado polas dinámicas urbanas e agravado por ser un espacio rural de montaña.

Economicamente, no sector agrario distínguese o subsector agrícola, gandeiro e forestal. Aínda que os datos parecen baixos deben matizarse e relativizarse.

O casarío foi o centro económico social da familia vasca e a base da riqueza cultural e arquitectónica do mundo rural vasco.

■ *Orzamentos político-xurídicos:*

O Estatuto de Autonomía do País Vasco: outórgalle competencias exclusivas en materias esencialmente agrarias, pero tamén noutras que inciden directamente sobre o mundo agrario. E, así mesmo, no desenvolvemento e execución da lexislación sobre medio natural e ecoloxía.

A Lei de territorios vascos: o artigo 7 establece as competencias exclusivas dos órganos forais, as de desenvolvemento e execución e as de execución. Supón un modelo de competencias e potestades máis descentralizado que noutras comunidades.

A delimitación xeral do dereito agrario

■ *A reforma agraria:* existe un concepto clásico e outro moderno da reforma, pasouse da idea de reparto da terra á idea de reforma integral. A reforma de estruturas mantén como principios básicos a incidencia particular sobre a propiedade da terra e as demais relacións que xorden verbo dela.

■ *O dereito agrario:* é o medio de materialización da reforma agraria. Vaise distinguir entre a concepción obxectiva (dereito da agricultura) e a subxectiva (dereito dos agricultores) e ocúpase tanto da perspectiva estática (propiedade do fondo) coma da dinámica (explotación). Máis que un desenvolvemento sistemático e global dun dereito agrario autonómico vasco, promulgouse unha normativa sectorial e parcial a través de escasas leis, normas forais e ordes.

A normativa substancial do dereito agrario autonómico e foral vasco

A Lei de desenvolvemento rural intenta ordenar e coordina-las diversas políticas xerais e sectoriais do mundo rural. Pretende defini-los obxectivos que deben orienta-las actuacións das administracións públicas. Enténdese por desenvolvemento rural o proceso dirixido a manter e consolida-las comunidades reais, que fomenta a conservación da cultura e formas de vida e mellore a vida dos habitantes. O instrumento básico é a activación de programas de desenvolvemento rural.

A perspectiva obxectiva-estática:

■ *A ordenación do territorio:* non se identifica co urbanismo, trátase dunha disciplina científica, unha técnica administrativa e unha política concibida como enfoque interdisciplinario e global, coa finalidade de acadar un desenvolvemento equilibrado das rexións e a organización física do espazo. Lei 4/1990, do 31 de maio, de ordenación do territorio do País Vasco.

■ *A protección do medio natural:* Lei 3/1998, do 27 de febreiro, intenta fixa-lo réxime de protección dos recursos ambientais mediante a intervención administrativa sobre as actividades con incidencia no medio natural.

■ *A conservación da natureza:* Lei 16/1994, do 30 de xuño, fundaméntase na necesidade de controla-los recursos naturais, as especies de flora e fauna e os espazos naturais. Para acadar os obxectivos propostos establece tres instrumentos específicos: o plan de ordenación de recursos naturais, a declaración de espazos naturais protexidos e o catálogo de especies ameazadas. Créase a Rede de espazos naturais protexidos, que non establece limitacións á realización de actividades tradicionais, máis alá das recollidas na lexislación sectorial.

■ *O solo e o urbanismo:* a Lei 9/1989, do 17 de novembro, de valoración do solo da Comunidade Autónoma vasca, establece un réxime de valoracións con base nas regras de carácter universal. A Lei 5/1998, do 6 de marzo, de medidas urxentes en materia de solo e urbanismo actúa como lei ponte, ata que se aprobe a norma que regule na súa globalidade o réxime do solo e a ordenación urbana. Mantén as tres categorías de solo: urbano, urbanizable e non urbanizable.

■ *O monte e o bosque:* o sector forestal e a silvicultura teñen grande importancia pola súa contribución ó valor ecolóxico e ambiental. A ordenación dos montes correspóndelle a cada territorio histórico. O Plan forestal vasco enmarca as superficies forestais e as que deban selo nun futuro.

■ *A agricultura de montaña:* establécense órganos para a execución da política de agricultura de montaña.

■ *As zonas regulables, os plans comarcais de mellora e os plans xerais de transformación:* a Lei 7/1992, do 21 de decembro, persegue a mellora das estruturas agrarias e especialmente dos sistemas de regadío en Álava.

■ *Os elementos estruturais da explotación:* os *casaríos* danlle nome tanto á institución económica coma á vivenda que a alberga. Quedan sometidos como construción arquitectónica á Lei 7/1990, de patrimonio cultural vasco. As normas de defensa e protección compénsanse con medidas de fomento. A *estructura parcelaria* é a medida tradicional contra a división das fincas é defensa da unidade mínima de cultivo, que responden a un criterio parcelario. *Os animais*, a Lei 6/1993 de protección de animais recolle o marco legal de respecto e protección dos animais domésticos, domesticados e salvaxes en cativeiro.

■ *A caza e a pesca:* existe unha diminución de cazadores e pescadores debido á excesiva presión cinxética que esixe a súa adecuación á degradación do hábitat e á escaseza de pezas.

■ *Dereitos reais; a servidume de paso:* recollida no dereito foral de Biscaia e Álava na Lei 3/1992, de dereito civil foral do País Vasco. Establece a adquisición por prescrición de 15 anos.

Perspectiva subxectiva-dinámica

■ *A estrutura da explotación:* mantén o seu carácter familiar. Segundo a Lei de modernización de explotacións agrarias e o decreto que a desenvolve, as explotacións agrarias para te-la condición de prioritarias deberán cumprir uns requisitos obxectivos e subxectivos.

■ *O titular da explotación:* para impulsar-lo rexuvenecemento e a profesionalización estase elaborando un Plan de incorporación e mantemento de mozos no sector agrario.

■ *O asociacionismo agrario:* co fin de producir e comercializa-los produtos, ou defende-los seus intereses. O Decreto 158/2002 regula o réxime específico das asociacións de desenvolvemento rural para favorece-la súa participación e colaboración nas actuacións dos programas de desenvolvemento rural. O paradigma son as cooperativas. A Lei 1/2000 flexibiliza a constitución da Asemblea xeral en determinados tipos de cooperativas coma as agrarias e as de consumo.

■ *As organizacións interprofesionais agroalimentarias:* a Lei 2/1996, do 10 de maio, considéraas como organizacións privadas legalmente constituídas e con personalidade xurídica propia, ó abeiro das formas legalmente previstas, integradas por organizacións representativas da produción, transformación e comercialización agroalimentaria.

■ *As cámaras agrarias:* a Lei 6/1990 configúraas como corporacións de dereito público, ó quedaren diferenciadas das organizacións interprofesionais agroalimentarias.

■ *Os productos alimentarios*: certos produtos alimentarios, producidos ou elaborados no País Vasco reciben denominacións de calidade por reunir características diferenciais concretadas no seu regulamento e que deberán ser controladas.

■ *O agroturismo*: existe unha actuación conxunta do Goberno Vasco coas tres deputacións forais para impulsar o programa de agroturismo. Os establecementos serán aqueles que, no ámbito rural e en explotacións agrarias, ofrecen servizo de aloxamento e manutención en vivendas habitadas por agricultores mediante prezo.

■ *Os rexistros*: existe o Rexistro de explotacións agrarias regulado por un decreto de 1993 e un Rexistro de arrendamentos rústicos.

■ *A protección do casarío como unidade de explotación*: en Álava e Biscaia rexe o principio de troncalidade, segundo o que o titular dos bens raíces só pode dispoñer destes respectando os dereitos dos parentes tronqueiros. En Guipúscoa existe unha regulación específica, que se centra sobre todo en suaviza-las limitacións para a transmisión indivisa do casarío.

Prospección: o modelo agrario para a sociedade vasca: a orde xurídica no modelo agrario fundaméntase na concepción do espazo rural como patrimonio do conxunto da sociedade polas variadas funcións económicas, ambientais e culturais que desempeña. Os obxectivos intégranse pola necesidade de equipara-la calidade de vida, diversifica-las oportunidades, etc. A modernización do sector agrario ten como finalidade inserir este sector nun mercado moi competitivo.

A actividade agraria aparece modulada polas ideas de sostibilidade e xestión racional dos recursos naturais. Calquera política agraria debe fundarse sobre as bases que protexan as explotacións viables fronte a calquera posibilidade destructora ou desintegradora.

4. Comunicaci3ns presentadas

A Lei 2/2000, de contratos de productos agroalimentarios, e os contratos de productos agroalimentarios de 3mbito igual ou inferior 3 dunha comunidade aut3noma

GLORIA DOMENECH MART3NEZ

Segundo reza a exposici3n de motivos da Lei 2/2000, as comunidades aut3nomas te3nen competencia para regular esta materia dentro do seu 3mbito territorial. Polo tanto, sempre que o 3mbito de aplicaci3n dos contratos tipos de comercializaci3n de productos agroalimentarios sexa competencia territorial, igual ou menor, 3 da comunidade aut3noma, esa regulaci3n poder3 dictarse polas distintas autonom3as, cando as3 o contemple o seu respectivo Estatuto de Autonom3a.

O contrato tipo agroalimentario 3 aquel que se refire a operaci3ns de tr3fico comercial de productos no sistema agroalimentario e obt3n a homologaci3n (art. 1.2 Lei 2/2000). Estes contratos poder3n ser adoptados polos operadores do sistema agroalimentario (conxunto dos sectores productivos agrarios e pesqueiros, as3 como os da transformaci3n e comercializaci3n dos seus productos. As3 mesmo, os compradores, vendedores e organizaci3ns interprofesionais). A homologaci3n do contrato tipo destes productos ser3 de 3mbito territorial igual ou inferior a unha comunidade aut3noma; deber3 crearse e regularse as distintas comisi3ns de seguimento necesarias, para o seguimento, promoci3n, vixilancia e control do contrato tipo homologado (s3 se poder3 homologar un contrato tipo agroalimentario por produto).

As normas que se dicten permitir3nles tanto a organizaci3ns interprofesionais agroalimentarias representativas da transformaci3n e comercializaci3n, como a empresas de transformaci3n e comercializaci3n, no caso de non existir estas organizaci3ns, solicita-la homologaci3n correspondente. 3 Administraci3n corresp3ndelle comprobar se o contrato cumpre cos requisitos de viabilidade, transcendencia e falta de perturbaci3n do mercado.

Os l3mites a esta regulaci3n vir3n dados polas normas e principios recollidos na Lei 16/1989, do 17 de xullo, sobre defensa da competencia, as3 como polo dereito comunitario.

No que se refire 3 contido do contrato tipo deber3 conter estipulaci3ns referidas 3 prazo de vixencia, obxecto, prezo e condici3ns de pagamento, forma de resoluci3n de controversias e execuci3n de contrato. Tam3n constar3n a data e o lugar, as partes, cantidade, calidade e presentaci3n do produto, facultades da comisi3n de seguimento, etc.

As comisións de seguimento son o nexo de unión coas organizacións interprofesionais agroalimentarias, teñen personalidade xurídica propia, son de natureza privada e non teñen ánimo de lucro.

En canto ó procedemento de homologación levarase a cabo ante o órgano da Administración que corresponda e contará con tres fases: iniciación, instrución e resolución.

Por último, cómpre falar das infraccións en sancións nesta materia. As infraccións recollidas só poden ser cometidas polas comisións de seguimento ou polas partes que propoñen o contrato tipo homologado. Ó ser sancións administrativas, non comprenden as cometidas polos operadores que firman un contrato adecuado ó contrato tipo, que se resolverán perante o órgano xurisdiccional competente.

Os contratos agrarios no dereito galego: arrendamentos rústicos e parcerías

BELÉN TRIGO GARCÍA

A publicación da Lei de dereito civil de Galicia no ano 1995 supuxo un grande avance tanto nos arrendamentos rústicos coma nas parcerías. Sen embargo, co paso do tempo apareceron lagoas que se intentarán corrixir co *Documento inicial para a posible actualización da Lei de dereito civil de Galicia*. Os defectos que atopamos podemos detallalos do seguinte xeito:

1. *Deficiente coordinación da LDCG con outras normas eventualmente aplicables ós contratos agrarios*

Un claro exemplo son as explotacións sitas en montes veciñais en propiedade colectiva, que gozan de normativa propia. Este tipo de montes pode ser obxecto de arrendamento, segundo o Regulamento dos montes veciñais en propiedade colectiva, que fai remisión ó Código civil. Non hai unha clara referencia á LDCG, aínda que se poida entender tacitamente aplicable. Faríase necesario un pronunciamento expreso por parte do lexislador galego.

2. *A transmisión inter vivos e mortis causa da relación contractual e os obxectivos da política socio-económica no marco rural*

O artigo 41 prevé tanto para o arrendamento como para o subarrendamento a prohibición do arrendatario de ceder total ou parcialmente a finca arrendada sen consentimento do arrendador. Non se tivo en conta a realidade galega no que se refire ó cooperativismo agrario, cuestión que si se recolle na Lei 5/1998 de cooperativas de Galicia. O cooperativismo permite ampliar as explotacións, aliviando levemente o imperante minifundismo galego.

A LDCG tampouco contempla a posibilidade de facilita-la cesión de contrato a mozos agricultores co fin de paliar-lo masivo éxodo rural e o envellecemento da xente do campo.

No caso de morte do arrendatario, aparece a figura da subrogación a favor dun sucesor único. Non se fai referencia á figura da compañía familiar galega como posible suxeito do tráfico xurídico e como unidade económica (atopamos unha descoordinación entre o propio articulado da lei, entre os artigos 46 e seguintes e o artigo 100.1º LDCG).

3. Lugar acasado, explotación agropecuaria e empresa

É importante o novo concepto de lugar acasado que recolle a LDCG. Céntrase na actividade económica e na noción de empresa como conxunto organizado de elementos obxectivos e subxectivos destinados ó exercicio e explotación dunha actividade económica, neste caso agropecuaria. Isto subxace na LDCG implicitamente nos artigos referidos ó lugar acasado e á parceria de lugar acasado (o seu obxecto son o conxunto de elementos que constitúen unha unidade económica e funcional).

É dicir, prevalece o significado económico fronte ó significado orixinario como conxunto que permitía a subsistencia da unidade familiar co centro na casa de labor.

Preténdese a súa modernización e aproveitamento que asegure a súa viabilidade como base da economía familiar dos seus titulares.

4. O futuro dos contratos agrarios. Especial referencia ás redes de integración vertical

A parceria configúrase na LDCG como un contrato tradicional, motivo polo cal están a desaparecer-los traballadores agrícolas. O *documento inicial* (vid. Supra) tamén reduce os artigos dedicados a esta figura.

O lexislador galego (con motivo da reforma da LDCG) debería cuestionarse a posibilidade de introducir no noso ordenamento xurídico o contrato de integración, seguindo experiencias coma a francesa ou a catalana.

A regulación da utilización de augas para a rega na Comunidade Valenciana

FRANCISCA RAMÓN FERNÁNDEZ

1. *A Lei 7/86, do 22 de decembro, de utilización de augas para rega e o Decreto 47/87, do 13 de abril, que desenvolve Lei de utilización de augas*

As normas desta lei (respondendo ó mandato constitucional do artigo 45.2 e segundo o regulado no Real decreto 1/2001 do 20 de xullo

que aproba o texto refundido da Lei de augas) encamiñanse a conseguir que a auga sexa utilizada para regar segundo os principios de austeridade, economía e solidariedade, con sistemas de rega que fagan posible un mellor aproveitamento e distribución dos recursos hídricos, dependendo das características da parcela e do cultivo. Neste sentido prevense varias medidas:

- Sistemas de rega: técnicas que operen na parte final do ciclo hidráulico dos regadíos (drenaxe, aspersión, goteo, etc.).
- Utilización da auga con austeridade.
- Economiza-lo seu uso.
- Solidariedade na utilización.
- Concesión de axudas económicas: adopción de plans de rega.
- Medidas reguladoras da intervención da Administración autonómica, para un mellor aproveitamento da auga.

Atopamos outros corpos legais da Comunidade valenciana, que aínda que teñen un obxectivo principal distinto ó da utilización de auga para regas, poden ter consecuencias interesantes no referente ó correcto uso da auga.

2. O destino da auga para a rega no RD Lexislativo 1/2001, do 20 de xullo, e na Lei 10/2001, do 5 de xullo, do plan hidrolóxico nacional

A planificación nacional ten como obxectivo acadalo bo estado do dominio público hidráulico e a satisfacción das demandas de auga, o equilibrio e a harmonización do desenvolvemento rexional e sectorial.

Estes plans hidrolóxicos deben contemplar e regular tanto os plans hidrolóxicos de concas coma as concesións, intentando conseguir un mellor aproveitamento dos recursos nun caso e respectando a orde de preferencia fixada no plan e delimitando os usos da concesión, no outro. Cando o destino das augas sexa a rega, o titular da concesión deberá selo tamén das terras ás que as augas se destinen.

Poderanse outorgar concesións colectivas para rega a unha pluralidade de titulares de terras integrados nunha agrupación de regantes. Tamén se prevé a posibilidade de concesións para rega en réxime de servizo público a empresas ou particulares.

3. A planificación das regas

Para a implantación de novas técnicas de rega poderase redactar un plan de utilización de auga para rega, tanto pola Consellería de Agricultura e Pesca como a instancia de asociacións de agricultores, polas comunidades de regantes ou tamén de oficio. Trala redacción sométese a información pública.

Os documentos integrantes do plan serán: o plano de delimitación da zona; división da zona en sectores, cando non sexa posible un tratamento homoxéneo; superficie e características das unidades de explotación agrícola en que se divida a zona; enumeración, descrición e xustificación económica dos sistemas de rega propostos; determinación indicativa do cultivo ou cultivos máis convenientes, segundo a zona e o sistema elixido e plano de delimitación dos perímetros de protección.

4. *Fomento da utilización adecuada da auga*

Para premia-lo esforzo que supón a implantación de sistemas de rega, concédense axudas técnicas e económicas ós que as establezan mediante concurso. O atraso no comezo das obras, a demora deliberada na terminación da obra e o incumprimento das obrigas, serán causas de perda ou redución das indicadas axudas.

As axudas técnicas consistirán no estudo e redacción de proxectos de obra ou de módulos-tipo que garantan a óptima solución técnica por parte dos servizos técnicos da Consellería.

Por outra banda, as axudas económicas consisten nunha subvención ou nun préstamo a quen fixe un mellor establecemento e distribución dos recursos dispoñibles, dependendo do investimento que fixera o agricultor. As obras poderán ser de interese xeral ou particular segundo beneficien a tódolos regantes ou ó titular da explotación da zona. As axudas irán destinadas tanto a asociacións de agricultores e comunidades de regantes como a favor de agricultores individuais para a execución de obras que beneficien as súas explotacións.

5. *A protección administrativa da auga para rega*

A Consellería de Agricultura ten plenas facultades para restrinxir-la utilización da auga na cantidade que exceda do seu normal aproveitamento, a propia Administración estimulará a utilización racional da auga para regadíos, planificará as regas, perseguirá e sancionará as infraccións.

Serán consideradas como infraccións as condutas que produzan un menoscabo ou un deterioro no recurso hídrico: utilización abusiva da auga, desperdicio, contaminación de auga que impida a utilización polos outros regantes, etc. O suxeito infractor será o titular do dereito de cultivo sobre as terras regulables.

As sancións consistirán nunha multa cun valor que oscilará entre o medio e o duplo do valor da auga abusivamente aproveitada, desperdiciada ou contaminada. Os criterios de gradación serán a intencionalidade e a cantidade de auga desaproveitada ou prexudicada, así como o prexuízo ambiental causado.

6. A utilización de augas para rega e o Código valenciano de boas prácticas agrarias

A Directiva 91/676/CEE, do 12 decembro, traspúxose ó noso ordenamento polo RD 261/1996, do 16 de febreiro, coa indicación de que se elaboren nas CCAA códigos de boas prácticas agrarias. Na Comunidade valenciana aprobouse o Código valenciano de boas prácticas agrarias o 10 de abril de 2000. Nese código fanse recomendacións para efectua-la rega e a correcta execución desa práctica é fundamental para reduci-la contaminación de nitratos.

Deberá utilizarse a técnica de rega que garanta a máxima eficiencia na utilización da auga, tendo en conta as condicións da parcela. Atopamos distintos tipos de rega: por inundación, por goteo ou localizada.

7. A adecuada utilización da auga para rega como medida agroambiental

O FEOGA (Fondo Europeo de Orientación e de Garantía Agrícola) estableceu o marco das axudas comunitarias a favor dun desenvolvemento sostible. As axudas centraranse en actividades agrarias e na súa reconversión, e ten por obxecto a mellora das estruturas das explotacións agrarias.

Neste marco establecéronse os RD 3482/2000, do 29 de decembro, polo que se regula a indemnización compensatoria en determinadas zonas desfavorecidas; 4/2001, do 12 de xaneiro, polo que se establecerá un réxime de axudas á utilización de métodos de produción agraria compatibles co medio natural e o RD 5/2001, do 12 de xaneiro, polo que se establece un réxime de axudas destinadas a fomentalo cese anticipado na actividade agraria.

Un dos tipos de investimento obxecto de axuda será a mellora das prácticas agrarias e a adaptación das explotacións con vistas a reducir custos de produción, aforro enerxético de auga ou incorporación de novas tecnoloxías, incluídas as de informatización e telemática.

Integración do dereito agrario comunitario nacional e autonómico do medio natural: as boas prácticas agrarias. Protección contra a contaminación

ENEDINA CALATAYUD PIÑEIRO

A aplicación excesiva ou inadecuada de fertilizantes nitroxenados na agricultura artéllase coma unha das principais causas de contaminación das augas. Cada vez atopamos maior concentración de nitratos nas augas superficiais e subterráneas.

A Directiva 91/676/CEE, do 12 de decembro, imponlles ós estados membros a obriga de identifica-las augas afectadas por esta contaminación de establecer criterios para designa-las superficies nas que a drenaxe provoca contaminación por nitratos.

A nivel nacional, esta directiva tivo reflexo no RD 261/1996, do 16 de febreiro, que establece normas sobre protección de augas contra a contaminación producida polos nitratos procedentes de fontes agrarias. A mencionada norma comunitaria no seu anexo I establece as liñas básicas para a elaboración por parte das CCAA dun código de boas prácticas agrarias. Estes códigos terán un contido mínimo, que se pode aumentar de forma complementaria. O contido mínimo abarcará dende os períodos en que non se deberán usar fertilizantes, ata as condicións de aplicación de fertilizantes en terras situadas preto de augas, etc. En canto ó posible contido complementario, podemos atoparnos coa xestión do uso da terra, co mantemento durante períodos chuviosos dunha vexetación mínima que absorba o nitróxeno do chan, con plans de fertilización, coa prevención da contaminación, etc.

O RD establece no seu artigo 5 as obrigas dos órganos das CCAA en relación cos códigos de boas prácticas agrarias, que de xeito voluntario poderán levar a cabo os agricultores co fin de reduci-la contaminación. Así, as CCAA deberán elaborar un ou varios códigos de boas prácticas agrarias; poderán elaborar programas de fomento da posta en práctica dos ditos códigos e remitirán a aqueles que elaboren o MAPA para a súa comunicación á Comisión Europea. Estas obrigas maniféstanse na lexislación específica de cada comunidade.

O establecemento dun nivel determinado na realización de boas prácticas agrarias poderá ser un criterio utilizado da hora de concesión ou non de axudas (RD 708/2002, do 19 de xullo, de medidas complementarias ó programa de desenvolvemento rural para as medidas de acompañamento da política agraria común). Por exemplo, consideraranse boas prácticas as técnicas normais de explotación que aplicaría un agricultor dilixente.

Segundo sexa o terreo e o clima, as CCAA poderán establecer determinadas prácticas beneficiosas para o medio natural: conservación do solo e loita contra a erosión, alternativas e rotacións, optimización do uso da enerxía fósil, utilización eficiente da auga, conservación da biodiversidade, racionalización do uso de fertilizantes, utilización racional dos herbicidas e produtos fitosanitarios; redución da contaminación de orixe agraria, etc.

Ademais de aplica-las boas prácticas agrícolas habituais, os beneficiarios deberán respecta-la lexislación medionatural:

- Lei 4/1989, do 27 de marzo, de conservación de espazos naturais e da flora e fauna silvestres.

■ RD 1997/1995, do 7 de decembro, que establece medidas para contribuír a garanti-la biodiversidade mediante a conservación de hábitats naturais e da flora e fauna silvestre.

■ RD 261/1996, do 16 de febreiro, sobre a protección das augas contra a contaminación producida polos nitratos procedentes de fontes agrarias.

■ Lei 10/1998, do 21 de abril, de residuos.

Estas condicións resultan de obrigado cumprimento en relación coa obtención de axudas. As normas dos códigos de boas prácticas son voluntarias ata certo punto, posto que en determinados niveis o seu cumprimento é obrigatorio se se desexan obte-las axudas.

A Comunidade Autónoma de Madrid elaborou este código mediante a Resolución do 4 de febreiro de 1999 da Dirección Xeral de Agricultura e Alimentación.

Non ten carácter obrigatorio salvo que a Administración designe determinadas zonas vulnerables.

É unha norma enormemente técnica, descendendo á aplicabilidade concreta tendo en conta os coñecementos agronómicos actuais.

Na construción dun dereito ambiental e, sobre todo, agroambiental, é evidente que se debe entender como conxunto de normas que integren o dereito comunitario, o dos estados e o autonómico, de forma harmónica en cada unha das materias que o integran.

O rexistro das sociedades agrarias de transformación. A súa especialidade autonómica. O rexistro das SAT da Comunidade Autónoma de Madrid

JOSÉ IGNACIO MÚZQUIZ VICENTE-ARCHE

Concepto e principios

O rexistro é un instrumento de publicidade para facilitar-lles a terceiros datos relevantes, que sen a súa existencia serían imposibles de investigar.

Os principios básicos polos que se rexe este e calquera rexistro son:

■ *Principio de publicidade formal*: o rexistro é público, e calquera persoa ten acceso a el para tomar coñecemento de canto estea rexistrado, sempre que teña interese, mediante a manifestación de libros ou pola súa certificación.

■ *Principio de publicidade material*: unha vez inscrito un feito, adquire efectos fronte a terceiros. A publicidade negativa consiste en que un

feito non inscrito se equipara, fronte a un terceiro, a un feito inexistente. O documento inscrito prexudica a terceiro dende a data da súa inscrición (publicidade positiva). As SAT inscritas, os seus estatutos e demais actos inscritos no rexistro, son oponíbles *erga omnes* e son coñecidos por todos.

■ *Principio de legalidade*: a publicidade material está relacionada coa presunción de validez do acto ou contrato inscrito, baseada na obriga imposta ó rexistrador de cualificar con referencia os títulos presentados.

■ *Principio de lexitimación*: a cualificación rexistral permite establecer a presunción de que o contido dos libros do rexistro é exacto e válido, mentres non se produza a declaración xudicial de inexactitude ou nulidade.

■ *Principio de tracto sucesivo*: non se anotarán nin se inscribirán actos que declaren, modifiquen ou extingan outros anteriores, mentres que estes non se atopan previamente inscritos.

■ *Principio de prioridade*: teñen carácter preferente os títulos presentados con anterioridade con respecto ós posteriormente presentados.

■ *Principio de rogación*: os rexistros só actúan a instancia de parte, ben de particulares, ben de xulgados ou tribunais, ou autoridades administrativas.

■ *Principio de especialidade*: só se inscriben actos referentes ás SAT.

Estructura e competencias

O Rexistro xeral das SAT depende da Administración Central do Estado e estrutúrase nunha sección central e en seccións provinciais, sen prexuízo dos correspondentes rexistros das CCAA. Correspóndelle ó Rexistro xeral a inscrición de SAT con ámbito superior ó das CCAA (art. 148.1.7.º CE).

Traspasáronse as funcións e servizos da Administración central en materia de SAT ás dezasete CCAA.

Os rexistros organízanse do seguinte xeito:

Asentos: poden ser de presentación, inscricións, anotacións preventivas, notas marxinais e cancelacións.

Cualificación: correspóndelle ó encargado do rexistro, co fin de que se cumpra o principio de legalidade e só accedan ó rexistro os títulos que cumpran coa legalidade vixente.

Actos inscribíbles: segundo o establecido na Orde do 14 de setembro de 1982, que desenvolve o RD 1776/1981 e na diferente normativa das CCAA en materia de Rexistro das SAT son os seguintes:

- Constitución e a súas referencias obrigatorias.
- Modificación de estatutos.
- Nomeamento e cese de administradores, interventores e liquidadores.
- Apoderamentos e as súas modificacións, renovación ou substitución.
- A transformación, fusión, escisión, disolución, reactivación e liquidación.
- Resolucións xudiciais ou administrativas establecidas legalmente.
- Calquera outros actos previstos na normativa específica.

Legalización de libros: correspóndelle ó Rexistro xeral ou ó que corresponda nas CCAA.

Depósito de contas: correspóndelle ó rexistro no prazo de tres meses.

Polo momento non é obrigatorio nin legaliza-los libros nin deposita-las contas no Rexistro mercantil, segundo resolveu a Dirección Xeral de Rexistros e do Notariado: *Resolucións do 24 de xuño de 1997 e do 19 de outubro de 1998.*

No artigo 14.2 do RD 1776/1981 establécese a potestade de que o rexistro realice de oficio a cancelación da SAT, no caso de que o período de liquidación supere o ano establecido nese precepto. Chama a atención que tanto o artigo 13.2 do RD coma as CCAA limitan ós rexistros a posibilidade de disolver SAT, esixíndolles acudir ós órganos competentes da xurisdicción civil para que declaren disolta a sociedade.

Relacións entre rexistros: cando a competencia rexistral lle puidera corresponder a outro rexistro, o que así o estime dirixirase ó que considere competente, remitíndolle a solicitude dos asentos rexistrais para a resolución que estime oportuna, coa correspondente fundamentación desa competencia. Unha vez acepte a competencia o rexistro de destino, informará da inscrición ó rexistro de orixe.

O Rexistro xeral colaborará cos restantes rexistros, facilitándolles toda a información necesaria para o correcto desenvolvemento das súas funcións e, pode tamén conseguir destes os datos que estime precisos para a súa xestión.

Tanto o Rexistro xeral coma os rexistros autonómicos, deberán establecer algún sistema de información referente ó servizo de denominacións.

Dereito supletorio: rexerase polo disposto no procedemento administrativo común.

Rexistro da Comunidade Autónoma de Madrid

Polo RD 321/1996, do 23 de febreiro, traspasáronse as funcións e servicios en materia de SAT, dende a Administración xeral do Estado á Comunidade de Madrid, segundo o establecido no artigo 148.1.7 da CE e o artigo 26.7 do Estatuto de Autonomía de Madrid.

